

ANKARA Ve EYMİR GÖLÜ

Dr. Begümşen Ergenekon 01.12.2015

Eymir Gölünü ilk kez Orta Doğu Teknik Üniversitesi kürek takımında olan ve fizik okuyan komşumuzdan duydum. Ders çalışmak için gittiğinde gölde yüzüyor, çevresini bisikletle dolaşıyordu. Adı Eymir'di ve ODTÜ arazisi içindeydi. Bundan güzel bir üniversite ortamı düşünemiyordum. Lise de burslu olarak bir sene kaldığım Wisconsin'dan yeni dönmüştüm. Mendota ve Monona gölleri arasındaki Madison Üniversitesi ne kadar güzeldi. Mogan Gölünü küçüklüğümde beri biliyordum ama ona öylesine yakın bu ikinci gölü, 1969'da Amerika'dan birlikte döndüğüm arkadaşlarımla Eymir'de buluşunca ilk kez gördüm. Büyülenmişim. Ankara'da gölü olan bir üniversite olduğunu öğrendiğimde zaten kesin kararımı vermişim. Lise bitince ben de bir ODTÜ'lüydim. ODTÜ'nün koruması altında olan Eymir ise bütün Ankaralılarındı, Ankaralılar da Eymir'in. Böylece Türk Kam¹ felsefesinin² doğada yaşamın idamesi için saygı gösterdiği kaynaklardan biri olan "SU"yun³ var olduğu ve 1990'a kadar suyunu her yemekte içtiğim Eymir Gölü ve Havzası koruma altındadır ve ODTÜ bu doğal siti korumaya devam edecektir. **Özel Çevre Koruma Bölgesi** Orta Doğu Teknik Üniversitesi yerleşke alanı 45.000 dekar, orman alanı ise 30.430 dekar büyüklüğünde olup 20 km uzaklıktaki Eymir Gölünü de içine alır⁴. Dolayısıyla göl ve çevresi Orta Doğu Teknik Üniversitesinin yasal sınırları içinde ve koruması altındadır. Üniversite, göl çevresini sadece ağaçlandırmak ve bakım çalışmalarını yürütmekle kalmayıp, büyükşehirin yağış toplama merkezi olan bu yeri, kullanma dengesi içinde koruyarak mesire yeri olarak tüm Ankaralılara açmıştır⁵. Türkiye'nin nadir tatlı sularından biridir Eymir Gölü. Temel gereksinimleri karşılayacak bir kaç binanın dışında havza inşaatına kapalıdır. Sınırlı araç girişine izin verilen Eymir, Nisan-Ekim ayları arası hafta sonları trafiğe tamamen kapalıdır. Amaç; ziyaretçilerin yürümesine, gezmesine, bisiklete binmesine, koşmasına, temiz hava solumasına, gürültüden uzak doğayı dinlemesine ve özellikle kalabalık bir şehrin kıyısında hem doğa hem de bütün canlılar yaşasın ve nefes alsın, gölün suyu temiz kalsın diye korumaktadır. Yapılan araştırmalara göre Gölbaşı Havzasında iki önemli su olan Mogan ve Eymir Gölleri, onları "besleyen su ağı ile birlikte kent için paha biçilmez bir vaha niteliğinde" ve "kentnin sahip olduğu son doğal yaşam çevrelerinden biridir" (Tamer, 2015:24)⁶. **Bu havza 22.10.1990 tarih ve ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile özel korunma alanı olarak tescil edilmiştir.** "Mogan ve Eymir Gölleri Havzası, su kaynakları ile birlikte yüzey şekilleri, toprak yapısı, iklim özellikleri" bitki örtüsü ve canlılarıyla pek duyarlı dengelere sahip ekolojik bir bütündür. "Göllerin içinde bulunduğu vadiyi izleyen İmrahor Vadisi ve Elmadağ Vadiler Sistemi, su rejimi dışında hava kirliliği ve iklim dengeleyici özelliği açısından Ankara kenti için önem" taşır. Son olarakta, Türkiye Cumhuriyetinin 100. Kuruluş yıldönümü olan "2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planında" İmrahor Vadisi ve İncesu yeşil sistemini besleyen vadi tabanlarının korunması" (s: 529) karara bağlanmıştır⁷. Buna ek olarak "Doğal sit alanı olarak tespit edilen ODTÜ ormanlarının korunup geliştirilmesi esastır. Bu alanlarda yangın tehdidine karşı gerekli her türlü önlem alınacaktır."denilmektedir. Halbu iken;Gazi Üniversitesi, Şehir ve Planlama Bölümünden Doç. Dr. Nilgün Görür Tamer'e (2015) göre "doğal yapıyı reddeden bir uygulama anlayışı Ankara'nın mekansal gelişimine yön vermektedir". "Bu açıdan Ankara'nın İmrahor Vadisi, Mogan ve Eymir Gölleri", "**benzer bir yapılaşma baskısının kıyısında yer almaktadır**" (s:27). Örneğin Marina Ankara konutlarının satış ilanlarında "Masmavi suları, marinası, kumsalı, Eymir Gölü manzarasıyla farklı bir yaşam alanı" oluşturacağı⁸ televizyon kanallarında ise "Ankara'nın Marinası, Püfür püfür Manzarası; Yok mu Eymir Gölünün, Muhteşem Manzarası" nakaratıyla seslendirilirken pencerede Eymir Gölü belirir.

Eymir Gölünün Ufkundaki Tehlike İmrahor Vadisi Konutları (Foto Bumin Ergenekon 12.11.15) **Eğitim ve Toplumsal Etkinlikler** Kurulmasından bu yana ODTÜ gerek yerleşke arazisi,

gerekse Eymir Gölü çevresinin ağaçlandırılması amacıyla her yıl Mayıs ve Ekim aylarında Ağaç Dikme ve Göl Bayramları ve yanı sıra kürek ve spor yarışmaları düzenlemektedir. İlk aşamada 1961 yılında Rektör Kemal Kurdaş'ın önderliğindeki öğrenciler tarafından ana nizamiye ile Temel İngilizce Bölümü (Hazırlık) arasındaki yer, daha sonra Gölbaşına giden yolun Eymir tarafı ve göl çevresi ağaçlandırılmıştır⁹. Daha sonra ağaçlandırmalar göl sınırlarında ve arazinin kalan yerlerinde yılda iki kez tekrarlandı. Bu çalışmalara Ankara'nın lise öğrencileri ve çevre köylüleri de katılmıştır. Amacı 15 milyon ağaç dikmek olan Rektör Kemal Kurdaş'a "Ağaççı Kemal" bile dendi. Ağaçlandırma çalışmalarıyla öne çıkan isimlerden olan ve 1961-1981 yılları arasında ODTÜ Ağaçlandırma Müdürlüğü yapan Merhum Profesör Dr. Atilla Egemen (1924-2011); ekibiyle ODTÜ arazisi ve Eymir Gölü çevresini; 30 milyona yakın ağaç çeşidiyle, yüzlerce bitki ve hayvanı barındıran bir doğal çevreye dönüştürdü. "Kıraç kampüs arazisini, susuz peyzaj teknikleri ve eğimli arazilerde teraslama teknikleriyle bugünkü haline kavuşturan Prof. Egemen, ekibi ve öğrencilerle birlikte Orta Anadolu bitki örtüsü ve hayvanları içinde yarattığı bu doğal ortamı şehir şehir dolaşarak göl yamaçlarına en uygun olacak fidelerin bulunması, ODTÜ fidanlığında yetiştirilmesi ve dikilmesiyle sağladı¹⁰. Ondan bu yana yılda iki kez ağaçlandırma etkinlikleri düzenlenen yerleşkede, 2013 yılında içinden geçirilen yol nedeniyle "Bir Ağaç Sizden, Bir Orman Bizden" ibaresiyle, ODTÜ Mezunları Derneği de ağaçlandırma çalışmalarına destek olmaktadır¹¹. Eymir Göl'ünde yer alan pek çok ulusal etkinliğin arasında ise TEMA Vakfı Gönüllüleri'nin, Ata'nın Ankara'ya gelişinin 96.yıl dönümü olan 27 Aralık 2014'te gerçekleştirdiği 2 km.lik "Doğaya Saygı Yürüyüşü" var. Daha sonra 3-4 Ekim 2015 Dünya Yürüyüş Günü'nde Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu, bakanlık yetkilileri ve sporseverlerle Eymir Gölü etrafında 7,5 km pedal çevirerek "Eymir'de buluşuyoruz" isimli bisiklet ve yürüyüş etkinlikleri gerçekleşti. Bakan, yaptığı konuşmada "Sağlıklı Beslenme ve Hareketli Hayat Programı, 2015-2018 Fiziksel Aktiviteye Teşvik Projesi kapsamında üç yıl içinde bir milyon bisiklet dağıtımı" yapacaklarının müjdesini vererek ODTÜ Rektör Yrd. Prof. Doktor Çiğdem Erçelebi'ye temsilen bir bisiklet hediye etti¹².

ODTÜ Çevre Topluluğu, Kuş Gözlem topluluğu, Yaz Hocam vb. toplulukları için bir iş birliği ve haberleşme ağı oluşturuldu. ODTÜ öğrencisi Yasin Semiz'in yönettiği "Eymir Neden Paylaşamadı?" isimli film 2014'de 51. Uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali Belgesel Film dalında yarıştı¹³. Yine 2014 Kasım ayında Eymir hakkında yanlış bilgilendirmeler ve yapılaşma tehdidinde dikkat çeken basın bildirisini TMMOB Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası, Çevre Mühendisleri Odası, Peyzaj Mimarları Odası, ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği, ODTÜ Mezunları Derneği ve ODTÜ Öğrencileri imzaladı. Eymir Gölünün korunması ve ağaçlandırılması etkinliklerine katılan bir diğer oluşum da 2014 yılında kurulan "Ankara'nın Eymir'i" isimli topluluktur¹⁴. Onların desteği ve TMMOB Çevre Mühendisleri Odasının yasal girişimiyle, Eymir'e 150 m. mesafede inşaatı düşünülen 'Diplomatik Otel', Ekim 2015'te durduruldu¹⁵. 2008 yılından beri "Temiz Eymir" etkinliği düzenleyen ODTÜ İzci Topluluğu Eymir'de çevre temizliği etkinliğine bu yılda tekrarladı. ODTÜ Biyogen Topluluğu çalışmalarının hedefi ise, Çankaya TODAM'la birlikte Eymir bitkileri herbaryumu oluşturmaktır çünkü Eymir'in önemi, insan eli değmemiş sınırlı sayıdaki yerlerden biri olmasındandır. Böylece Eymir'in bitki hafızası inceleyecek ve "Kemal Kurdaş Doğa Okulu'nu" büyüteceklerdir. Eymir'de yetişen iki öğrenci topluluğundan birisi Kürek, ikincisi ise Dağcılık Topluluğudur. Rüzgar olduğu zamanlar ise yamaç paraşütüde yapılmaktadır. Suyu kirlendiği için çoktandır yüzülememektedir ama çevresinde 2014'te buluşan çoğu ODTÜ mezunu bir grup "Ankara Koşuyor" adı altında her hafta buluşmaktadır. Son olarak ODTÜ Mezunları Derneğinin duyurduğu "Eymir'de İnsan: Oksijen Kaynağımız, Doğasıyla, İnsanıyyla Eymir" konulu fotoğraf yarışması ödülleri aşağıdaki resimde görüldüğü gibi 28 Kasım 2015'te sahiplerine dağıtıldı.

Sanatçı Turhan Gülsoy (ODTÜ '79 Mak. Müh) ve Emel Gülsoy (ODTÜ '79 Kimya Müh) Sergileme kazanan fotoğrafın başında. Eymir gönüllüsü çift,"Eymir hayat akışımızın başlangıç noktasıdır.Sık sık gider hava alırız. İtalya'daki Como Gölü gibi temiz, el değmemiş ve yeşil bir vaha bu göl. Yani Eymir biz İstanbulluların deniz özlemini giderdiği, halka açık yegane yeridir Ankara'nın " diyorlar. **Bilimsel Araştırmalar** Eymir; Tuz Gölü ve Mogan Gölünden sonra Ankara Vilayeti coğrafyasının üç büyük gölünden biridir. Bunlardan Mogan ve Eymir gölleri Gölbaşı Havzası içerisinde, Ankara Elmadağ'ından inen derelerin sürüklediği bol miktarda taş ve çakıl birikintileri sonucu oluşan doğal set gölleridir. Daha yüksekte kalan Mogan Gölünün suyu Ankara-Konya yolunun altından geçen bir kanalla ölçülü bir şekilde Eymir Gölüne aktarılır. Ayrıca iki göl arasındaki alüvyal tabakalar yağmur sularını toplayarak tabandan da Eymir Gölünü besler. Gölün fazla suları İmrahor Vadisine akar. Mogan Gölü yapılaşma ve sanayi bölgesi arasında kalması nedeniyle kirlenmiş ve Eymir Gölünün suyunu içilmez hale getirmiştir¹⁶. 1949 yılında yapılan bir araştırmaya göre Eymir Göl suyunun "berrak" olarak

tanımlanmasının nedeni ışık geçirgenliğinin 4 m. olmasıdır (ODTÜLÜ Dosya:32). Ağaçlandırma çalışmaları toprak niteliği ve iklim koşulları incelendikten; gerekli mimari teraslama yapıldıktan sonra başlanan ilk hedefti. Daha sonra 1972-73 yıllarında ODTÜ Mimarlık Bölümü öğrencileri bir “Çevre Kıymetlendirmesi Raporu” hazırladı¹⁷. ODTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü yine 1973’ten beri Eymir Gölü ilgili pek çok bilimsel araştırma yürütmektedir. 1990’a kadar üniversite yerleşkesinin su ihtiyacını karşılayan Eymir Gölü’nün Gölbaşı çevresindeki konut ve sanayi iş yerlerinin atıklarıyla kirlenmesi üzerine ASKİ için İnşaat ve Jeoloji Bölümlerinin ortak çalışması ile “Gölbaşı Mogan-Eymir Gölleri için Su Kaynakları ve Çevre Yönetimi Planı” hazırlanarak her iki gölün de korunması için önerilerde bulunuldu¹⁸. Ama sorun giderilemediği için, 1995-2010 yılları arasında yine Çevre Mühendisliği öğretim üyelerince yapılan araştırmalarda göl dibinde oksijen azlığı, su bulanıklığı tesbit edildi. Daha sonra göl, sera gazlarının oluşumu ve salınımı açısından incelendi. Gölü kirlüten Oran kanalizasyonuna çözüm bulundu.

Eymir’de Yaban Hayat Eymir Gölü ve ODTÜ Ormanı ekosistemi “76’sı üreyen, 231 kuş ve 26 memeli türüne ev sahipliği yapar”¹⁹. Ancak henüz bütün mevcut incelenememiştir. Saz kamışçısı isimli göçmen kuş kışlarını Sahra Altında, yazlarını ise Eymir sazlıklarında üreyerek geçirir. İki yurdu arasındaki 5000 km.lik mesafeyi uçmayı 16 gr. Başlayıp, 12 gr. Olarak bitirir. Yol üzerinde Anadolu da konaklayacağı sulak alanların yarısı sıtma ve gıda güvenliği nedeniyle kurutulmuştur. Sakarmekeler, küçük batağanlar, macar ördekleri, çamlarda günlerini geçiren kulaklı orman baykuşları, keklıklar, tilkiler, tavşanlar hasılı balıklardan kelebeklere kadar sayısız canlı burada barınır. Son yıllarda arazi içini mesken eden sokak köpeklerinin, küçük canlıların soluk alabilmesi için, en kısa zamanda sahiplendirilmeleri gerekmektedir.

Ankara’da doğanın canlandırılması Kent içinde, doğal çevrenin yeniden canlandırılmasına önem veren ülkeler, mevcut orman alanlarının, su yüzeylerinin korunmasına önem vermekte ve üzeri örtülen akarsuları tekrar kent yaşamıyla birleşmesi için gün yüzüne çıkarmaktadır. Ankara da diğer yerleşimler gibi bir akarsu ve göller ağının kıyısında kurulmuştur. Bugün Ankara Çayı ve onu meydana getiren İncesu Deresi²⁰, Çubuk ve Hatip Çayları, Ankaralıları görünmeden kentin altında sessiz sedasız akmaktadır. Ankara Kalesi ve Hıdırlık Tepe (Altındağ) arasındaki vadiden geçen Hatip Çayı çoktan Bend eresi Caddesinin altında akar. Ankara Çayı, Akköprü²¹ civarında Hatip Çayının güneyden gelen İncesu ve kuzeyden gelen Çubuk Çayının birleşmesiyle meydana geldiğini kimse görmez. Yenimahalle Kavşağı ile Çiftlik Kavşağı arasında, eski Atatürk Orman Çiftliği ve şimdi Anka Park Eğlence Alanı içinde, yeryüzüne kısa bir süre çıkan bu çay, daha sonra tekrar gözden kaybolur²². Kıvrıntılı Eymir Gölü ise bozkırda bir vahadır. Her ne kadar 1959 yılından beri ODTÜ’ye tahsisli olup üzerinde ODTÜ’nün fiili hakimiyeti olsa da göl ve çevresi, koruma ve kollama yaptırımları çerçevesinde tüm Ankaralıları ve dışardan gelen bütün misafirlere açıktır. Gölden en çok faydalananlar Gölbaşı yerleşimindeki gençler ve aileleri, hafta sonları yürümek ve koşmak için gelen elçilik mensupları ve üniversiteli öğrencilerdir. Eymir’e girmek yasak olmadığı gibi giriş kapılarında ODTÜ tarafından sağlanan taşıtlarla ücretsiz seferler yapıldı. Dolayısıyla Günay’ın “Eymir Nedir? Kimindir?” başlıklı yazısında özetlediği gibi Eymir Gölü ve çevresi salt bir orman alanına indirgenmemelidir²³. Çünkü, ODTÜ’nün tarihine ilişkin anlamlar da bu su havzasına yüküldür. Derelerini kaybeden başkent halkının, Eymir ve Mogan göllerini kaybetmeye tahammülü yoktur. Koruma alanlarının özelliklerinden biri de gökyüzü ile birleşen ufkunun konut gökdelenleri ile bozulmaması gerekliliğidir. Eymir Gölü, yüksek kar getiren konutların iki boyutlu manzarası olmanın çok ötesinde, paha biçilmez bir değere sahiptir. İmrahor Vadisi yerleşiminin manzarası için suyunun o cenaha pompalanması düşünülmemelidir ki Akın Atauz’un ifadesiyle EYMİR ÇOK YAŞASIN! (28.11.2015) ¹ Sulanan tarlanın veya bahçenin sonunda çıkan su , Erzincan Merkez), Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü, TDK (http://www.tdk.gov.tr/ 27.11.2015 ² Şamanizm, Genel Türkçe Sözlük, (http://www.tdk.gov.tr/) 27.11.2015) ³ Uzuner, Buket, 2013, SU: Uyumsuz Defne Kaman’ın Maceraları, Roman. ⁴ http://www.metu.edu.tr/tr/genel-bilgiler (27.11.2015) ⁵ Atauz, Akın: 2015, Eymir Çok Yaşasın!, ODTÜLÜ, S. 55, Ocak-Mart 2015 s:28-29. ⁶ Tamer, Nilgün G., 2015, Kent dönüşürken su kaynağı ve geleceği, ODTÜLÜ, S. 55, Ocak-Mart s. 24-27 ⁷ Plan Açıklama Raporu: Yeşil ve Açık Alanlar Sistemi (YS) : Merkez planlama bölgesi içindeki en önemli açık yeşil sistem unsuru olarak ise, Atatürk Orman Çiftliği, AKM arazileri ile kent merkezine giren ve entansif kullanımlar ile kenti ve merkezini doğu batı yönünde ayıran kuşak görülmektedir. Jansen planından bu yana önemli bir makroform ve açık-yeşil alan sistemi olan bu unsurun korunması gerekmektedir. Bu kuşağın devamı, İncesu Deresi üzerinden İmrahor Vadisine açılmaktadır. Bu devamlılığın korunması ve geliştirilmesi planın önemli hedeflerindedir. ⁸ http://marinaankara.com/ 120.000 m2’lik alana oturan bu yapılaşmada 2518 konut, Mart 2018’de sahiplerine

teslim edilecektir. ⁹ "Eymir Neden Paylaşamadı?" <https://www.facebook.com/Ankaran%C4%B1n-Eymiri-844073822273779/?fref=ts> (27.11.2015) ¹⁰ Yazgan, Begüm; Anma; Prof. Dr. Alaaddin Egemen'li Yıllarım, Mimarlık, S. 363, Ocak-Şubat 2012 (<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=377&RecID=2743> (27.11.2015) ¹¹ <http://www.odtumd.org.tr/etkinlikAyrinti.aspx?etkinlikTnm=992> (27.11.2015) ¹² <http://www.hurriyet.com.tr/saglik-bakani-pedala-basti-30231310> 04.10.2015 ¹³ Voyvoda, Ebru, Ağır, Seven, 2015, Ankara'nın Elinde Kalan Nadir Doğal Alanlardan Eymir, ODTÜLÜ, S. 55, Ocak-Mart, s. 34-38. ¹⁴ www.facebook.com/Ankaranın-Eymiri-844073822273779/?fref=ts ¹⁵ <http://www.diken.com.tr/eymir-golunde-diplomasi-tutmadi-otel-projesi-askiya-alindi/> 20.10.2015 ¹⁶ https://tr.wikipedia.org/wiki/Mogan_G%C3%B6l%C3%BC (27.11.2015) ¹⁷ Aran, K (derleyen), ODTÜ Mimarlık Bölümü Eymir Gölü Çevre Kıymetlendirmesi Raporu, 1972-73 Akademik Yılı Yaz Stajı , ODTÜ Mimarlık Bölümü Öğrenci Yayını. ¹⁸ ODTÜLÜ Dosya, 2015, S. 55, Ocak-Mart, s. 30 ¹⁹ Özkan Korhan, 2015, Eymir'in Yaban Hayatı, ODTÜLÜ, S. 55, Ocak-Mart 2015, s.34-37 ²⁰ İncesu 1925 yılında Atatürk tarafından kurulan Gazi Orman Çiftliğinin su ihtiyacı karşılayan akarsunun ismidir. Suyu pompa sistemiyle Marmara Köşkünün önünde bulunan derin havuzda sulama amaçlı olarak depolanmıştır. Bu havuz hem sulama amaçlı hem yüzme yarışları ve çevresinde hafta sonları verilen konser ve diğer etkinlikler için kullanılmıştır. ²¹ Yenimahalle-Varlık Mahallesi ²² Gözlem 18.09.2015 ²³ Günay, Baykan,, 2015, Eymir Nedir? Kimindir? ODTÜLÜ, Sayı 55, Ocak-Mart, s.56-59